

עבירת אי דיווח על אלימות והתעללות בקטינים וחסרי ישע

עד שנת 1989 לא הייתה קיימת במדינת ישראל חובת דיווח על התעללות בקטינים וחסרי ישע, ואין זה מפתיע שעבירות מסוג זה דווחו, נחשפו וטופלו לעיתים רחוקות אם בכלל. מצב זה השתנה בעקבות מקרה של התעללות קשה אותה חוותה ילדה בת 5 מידי דודה במשך שנים, אשר הסתיימה במותה של הילדה בפברואר 1989. מותה של הילדה זעזע את המדינה כולה, ובעקבותיו הוקמה ועדה מיוחדת לבחון את הדרכים בהן ניתן להילחם בתופעה של התעללות בקטינים וחסרי ישע. מסקנות הועדה הובילו לתיקון חוק העונשין, לקביעת חובת דיווח על חשד להתעללות, ולקציבת עונשי מאסר למי שעוברים עבירת אי דיווח על התעללות בקטינים וחסרי ישע.

סוף טראגי

אחד הגורמים שהפכו את מותה של מורן, אותה ילדה שחוותה התעללות, למטלטל כל כך הוא שההתעללות הייתה גלויה וידועה לכל מי שסבב אותה, ולמרות זאת אף אחד לא דיווח על ההתעללות לרשויות. ההתעללות אותה חוותה מורן הייתה ידועה לאמה, לצוות הגננות בגן, לצוותים רפואיים אליהם הגיעה במהלך שנות ההתעללות עם חבלות שונות, ולשכני המשפחה. למרות שמסכת ההתעללות והאלימות לה נחשפה הילדה הייתה ברורה וידועה, לא טרח אף אחד מן הסובבים אותה לדווח על כך לעובדי הרווחה ולמשטרה וכך לפעול להפסקת הזוועה. מותה הטראגי, שיכול וצריך היה להימנע העלה אל פני השטח את ההכרח לקבוע סנקציות ועונשים על מי שעד להתעללות או לסימנים המעלים חשד סביר להתעללות בקטינים ובחסרי ישע ואינו מדווח על כך לרשויות הרווחה או למשטרה.

לנקוט עמדה או להשקיף מן הצד

מקרים של התעללות בקטינים וחסרי ישע מעמידים את הנחשפים אליהם בפני דילמה - האם לדווח על ההתעללות ולהסתכן בפגיעה במעמד האישי, במרקם היחסים המשפחתי והחברתי של הקורבנות והמתעללים, או אף בפגיעה במתלונן. יתירה מכך, קיים חשש שפנייה לרשויות עלולה להרע את המצב, ולעיתים האינטרס הרגעי הצר של סביבתו המיידית של הקורבן הוא להחריש ולהכחיש. יחד עם זאת, חובתו המוסרית של כל אדם בוגר הנחשף להתעללות בחסר ישע היא להתריע ולפעול להפסקת ההתעללות, וחובת המחוקק היא לתקן חוקים ותקנות שיגנו על חסרי ישע וימריצו את העדים להתעללות לדווח עליה ולפעול להפסקתה. חובת דיווח על התעללות בקטינים וחסרי ישע מטילה על כל אדם בוגר שהיה עד למקרים של התעללות בקטין את החובה לדווח על כך לרשויות. הימנעות מדיווח מטילה על העד להתעללות אחריות בגינה הוא עלול לרצות זמן בבית הכלא.

אי דיווח - אחריות ושותפות להתעללות

קטינים וחסרי ישע הם אוכלוסייה חלשה שיש לטפח אותה ולהגן עליה. על פי רוב אין ביכולתם להתלונן על הגורם

המתעלל בכוחות עצמם, ויתירה מכך, במקרים רבים המתעלל הוא מי שאחראי על דאגה לשלומם של חסר הישע כמו הורה, מטפל במוסד, איש חינוך, וכן הלאה. היות שכך, כל אדם בוגר המצוי עימם בקשר או נמצא בסביבתם ומבחין בעדויות להתנהגות פוגענית המופנית כלפיהם, מחויב מוסרית, ומאז תיקון 26 לחוק העונשין גם חוקית, להגן עליהם מפני הגורם המתעלל, ולדווח על המקרה לרשויות.

חקיקה מתקנת

מטרת תיקון מספר 26 לחוק העונשין סעיף 368ד, העוסק בחובת דיווח על התעללות בקטינים וחסרי ישע היא לשבור את קשר השתיקה שהיה קיים בנושא. התיקון נוסח מתוך אמונה שדיווח על מקרי התעללות כאלו יעזור לצמצם את ממדי התופעה, להעניש את העבריינים ולהגן על חסרי הישע. מטרת העונשים שנקבעו בתיקון היא להניע אזרחים טובים לפעול למען חסרי הישע, לדווח על מקרי התעללות להם היו עדים, ובכך לסייע למיגור התופעה וליצירת הרתעה כלפי מתעללים פוטנציאליים. ככל שיותר מקרי התעללות ידווחו ויטופלו, כך יגדל הסיכוי להקטין את מימדי התופעה. ככל שקשר השתיקה ימשך, כך ימשיכו חסרי ישע וקטינים להיות חשופים להתעללות, מבלי שהעבריינים יבואו על עונשם ומבלי שיהיה מי שיגן על קורבנות ההתעללות. חברה מתוקנת שואפת להגן על מי שאינם יכול להגן על עצמו, וחברה שבה חסרי ישע וקטינים חשופים להתעללות ואין מי שיצעק את צעקתם ויגן עליהם היא חברה חשוכה ונחשלת.

יסודות עבירת אי דיווח על אלימות והתעללות בילדים וחסרי ישע

כאמור, חובת הדיווח על התעללות בקטינים וחסרי ישע מפורטת בסעיף 368ד בתיקון מספר 26 לחוק העונשין. סעיף 368ד נחלק למספר תתי סעיפים, **להלן סעיפיו השונים:**

סעיף 368ד (א)

היה לאדם יסוד סביר לחשוב כי זה מקרוב נעברה עבירה בקטין או בחסר ישע בידי האחראי עליו, חובה על האדם לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, **דינו - מאסר שלושה חודשים.**"

תת סעיף זה מגדיר את החובה הכללית של כל אדם שהיה עד להתעללות או לחשד להתעללות בקטין וחסר ישע לדווח על כך לשירותי הרווחה או למשטרה. בנוסף, מצוין בסעיף העונש שיוטל על מי שנמנע מדיווח - **שלושה חודשי מאסר.**

סעיף 368ד (ב)

"רופא, אחות, עובד חינוך, עובד סוציאלי, עובד שירותי רווחה, שוטר, פסיכולוג, קרימינולוג או עוסק במקצוע פרה-רפואי, וכן מנהל או איש צוות במעון או במוסד שבו נמצא קטין או חסר ישע - שעקב עיסוקם במקצועם או

בתפקידים היה להם יסוד סביר לחשוב כי נעברה עבירה בקטין או חסר ישע בידי אחראי עליו - חובה עליהם לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, **דינו - מאסר ששה חדשים**."

תת סעיף זה מדגיש את האחריות היתירה שיש למי שבתוקף תפקידים נמצאים בעמדות בהן יוכלו לזהות מקרי התעללות בחסרי ישע, ולכן חובה עליהם מצד אחד להיות ערניים לתופעות שיכולות להצביע על התעללות, ומצד שני לדווח על מקרים כאלו, בכדי לשמור על בטחונו וזכויותיו של הקטין או חסר הישע. מכיוון שהחוק רואה בבעלי תפקידים אלו כנושאים באחריות יתירה, כך גם העונש הצפוי לבעל תפקיד שלא מדווח על התעללות הוא גבוה יותר - **שישה חודשי מאסר**.

סעיף 368ד (ג)

"היה לאחראי על קטין או חסר ישע יסוד סביר לחשוב כי אחראי אחר על קטין או חסר ישע עבר בו עבירה, חובה עליו לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה. העובר על הוראה זו, **דינו - מאסר ששה חדשים**."

תת סעיף זה עוסק במקרים בהם המתעלל הוא אחראי על הקטין או חסר הישע. במקרה כזה הן עבירת ההתעללות והן עבירת אי הדיווח נתפשות כחמורות, ובהתאם לכך העונש הצפוי בגין עבירת אי דיווח הוא **שישה חודשי מאסר**.

סעיף 368ד (ג1) - אי דיווח על התעללות בקטין וחסר ישע בידי בן משפחה קטין

"היה לאדם יסוד סביר לחשוב כי זה מקרוב נעברה בקטין או בחסר ישע עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 347, 348 ו-351, בידי בן משפחה שטרם מלאו לו 18 שנים, חובה על האדם לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו - מאסר שלושה חודשים; בסעיף זה, "בן משפחה" - כמשמעותו בפסקה (2) להגדרה "אחראי על קטין או חסר ישע" בסעיף 368א."

גם כאשר העבירה כלפי הקטין בוצעה על ידי בן משפחה שגילו נמוך משמונה עשרה שנה קיימת חובת דיווח. במקרה כזה, **העונש בגין אי דיווח הוא שלושה חודשי מאסר**.

סעיף 368ד (ג2)

"בעל מקצוע מהמנויים בסעיף קטן (ב), שעקב עיסוקו במקצועו או בתפקידו היה לו יסוד סביר לחשוב כי נעברה בקטין או בחסר ישע עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 347, 348 ו-351, בידי בן משפחה שטרם מלאו לו 18 שנים, חובה עליו לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, **דינו**

– מאסר שישה חודשים.

בעל מקצוע שאחראי בדרך זו או אחרת לשמירה על שלום חסר ישע או קטין מחויב להגיב כאשר הוא רואה סימנים לקיומה של התנהגות פוגענית והתעללות כלפיהם. אי דיווח במקרה כזה הוא התרשלות במילוי התפקיד ופגיעה בזכויות חסר הישע. היות שכך, איש מקצוע או בעל תפקיד מהתפקידים המוזכרים לעיל, שלא דיווח על חשד להתעללות בקטין או חסר ישע על ידי בן משפחה שטרם מלאו לו שמונה עשרה שנה **צפוי לעונש של שישה חודשי מאסר.**

סעיף 368 ד (ג)

“היה לאחראי על קטין או חסר ישע יסוד סביר לחשוב כי נעברה בקטין או בחסר ישע עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 347, 348 ו-351, בידי בן משפחה שטרם מלאו לו 18 שנים, חובה עליו לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה, העובר על הוראה זו, דינו – מאסר שישה חודשים.”

אחראי על קטין שלא דיווח על חשד להתעללות מינית צפוי לקנס מחמיר של שישה חודשי מאסר.

סעיף 368 ד (ד)

“נעברה בקטין או בחסר ישע הנמצא במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת, עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 348, או עבירה של גרימת חבלה חמורה לפי סעיף 368 ב(ב) או עבירת התעללות לפי סעיף 368ג, חובה על מנהל או איש צוות במקום כאמור, לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, **דינו – מאסר שישה חודשים.**”

לא אחת מתגלה מסכת התעללות בחסרי ישע על ידי אנשי צוות במוסדות שונים. מקרים אלו הם חמורים ביותר, והפגיעה בנפשו, גופו וזכויותיו של חסר הישע על ידי איש צוות במוסד בו הוא חוסה היא בלתי נסבלת. במקרים כאלו, מוטלת על אנשי צוות המוסד האחריות לדווח על מקרי התעללות, ובכך לסייע לשמור על שלומם וזכויותיהם של חוסים חסרי ישע. אנשי צוות הנמנעים מדיווח בשל חשש לפגיעה במעמדם במקום העבודה צריכים לקחת בחשבון כי **העונש בגין אי דיווח הוא שישה חודשי מאסר.**

סעיף 368 (ה)

“חובת דיווח לפי סעיף זה לא תחול על קטין.”

סעיף 368 ד (ו)

“עובד סוציאלי שמונה לפי חוק שקיבל דיווח לפי סעיף זה יעבירו למשטרה בצירוף המלצתו לפעול או להימנע

מלפעול בקשר לדיווח, אלא אם כן קיבל אישור שלא להעביר את הדיווח למשטרה מאת אחת הועדות שהקים שר המשפטים לענין זה; חברי ועדה כאמור יהיו נציג פרקליט מחוז והוא יהיה היושב-ראש, קצין משטרה בדרגת רב פקד ומעלה ועובד סוציאלי שמונה לפי חוק לאותו מחוז.

סעיף 368 ד (ז)

“הגיע למשטרה מידע לפי סעיף זה, תעביר אותו לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק, ולא תפעל לפני שתיוועץ בו אלא אם כן נדרשת פעולה מיידית שאינה סובלת דיחוי; אין בפעולה מיידית כאמור כדי לשלול את חובת העברת המידע לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק וההתייעצות עמו לאחר מכן.”

סעיף 368 ד (ח) - פירוט העבירות החייבות דיווח

” בסעיף זה, למעט בסעיף קטן (ד), “עבירה” - אחת מאלה:

- (1) עבירת זנות ותועבה לפי סעיפים 199, 201, 202, 203, 203ב, 203ג, 205 א, ו-214(ב1);
- (2) עבירה של סיכון החיים והבריאות לפי סעיף 337;
- (3) עבירת מין לפי סעיפים 345, 346, 347, 347א, ו-351;
- (4) עבירה של נטישה או הזנחה לפי סעיפים 361 ו-362;
- (5) עבירה של תקיפה או התעללות לפי סעיפים 368 ו-368ג;
- (6) עבירה של סחר בבני אדם לפי סעיף 377א.

מיהו אחראי על קטין

על פי סעיף 368 ד בתיקון מספר 26 לחוק העונשין, ניתן להבין כי ככל שנוגע לדיווח על חשד להתעללות בקטין וחסר ישע, מטיל החוק אחריות יתירה על מי שמכונה “אחראי על קטין” או “אחראי על חסר ישע”. על פי החוק, אחראי על קטין או חסר ישע הוא מי שאחראי על כלכלתו, שלומו, בריאותו מחייטו של הקטין או חסר הישע. זה יכול להיות הורה, בן משפחה שמלאו לו שמונה עשרה שנה - אחות, גיס/ה, דוד/ה, וכן קרובי משפחת אומנה. כמו כן, בן זוג של הורה, סבא/תא, גנן/נת, מורה, מטפל/ת או חונך, בתנאי שמדובר במי שגילו מעל שמונה עשרה, ואשר בינו ובין הקטין/חסר הישע קיימת מערכת יחסים של תלות או מרות.

הגנה על חסרי הישע

קטינים וחסרי ישע חסרים את הכוחות והיכולות לדאוג לעצמם, וזקוקים לאנשים שידאגו לכלכלתם, בריאותם ורווחתם. בשל מצבם, נתונים הקטינים וחסרי הישע לחסדם של האחראים עליהם, קל לפגוע בהם, ולרוב אין להם את הכלים והיכולות לעמוד על זכויותיהם ולתבוע את היחס ההוגן המגיע להם. במקרים אלו, אנשים טובים, חברה מוסרית ומערכת חוקים מתאימה עושים את ההבדל בין חיים של סבל וחשיפה להתעללות מממושכת, ובין חיים של ביטחון פיזי, כלכלי ורגשי, עד כמה שניתן. כדי להפחית תופעות של התעללות בקטינים וחסרי ישע, החוק השראלי מטיל על כל אדם בוגר בישראל אחריות למניעת התעללות וחובת דיווח על כל מקרה של התעללות או חשד להתעללות בחסרי ישע.

נחשפת להתעללות בקטין או חסר ישע במקום עבודתך, בשכונת מגוריך, או חלילה במשפחתך? דווח על כך בהקדם לרשויות הרווחה או למשטרה, וכך תמנע הישנות של המעשים, תסייע לשמור על זכויותיו, נפשו, גופו וכבודו של חסר הישע, ותחסוך מעצמך את האיום של ריצוי מספר חודשי מעצר. אם נחשפתם להתעללות בחסר ישע במסגרת עבודתכם ואתם חוששים לדווח כיוון שאינכם רוצים להפסיד את מקום העבודה, התייעצו בעורך דין מומחה בנושא, ובדקו כיצד תוכלו למלא את חובתכם החוקית והמוסרית ויחד עם זאת לשמור על מעמדכם המקצועי.

במקרה של התלבטות קחו בחשבון את הערך המוסרי של מעשיכם, את המשמעות המוסרית של הימנעות מדיווח, את הסבל הנגרם לחסר הישע ואת עונש המאסר הצפוי למי שנמצא אשם באי דיווח על התעללות בקטין או חסר ישע. בין אם אתם מתלבטים אם וכיצד לדווח על חשד להתעללות ובין אם אתם מואשמים בעבירת אי דיווח - פנו בהקדם לקבלת ייעוץ וסיוע מעורך דין מומחה פלילי ומנוסה בתחום.

חשיבות איכות הייצוג המשפטי בהתמודדות עם חשד או אישום בעבירת אי דיווח

בכל מקרה ובו אתם נחשדים או מואשמים בעבירת אי דיווח על אלימות והתעללות בקטינים וחסרי ישע, יש להיעזר בעו"ד פלילי מנוסה שיידע כיצד לנווט בין האפשרויות השונות שהחוק מאפשר לו. החקירה היא השלב הראשון בהליך הפלילי. לפעמים האמת היא פתלתלה ומעורבות האדם אינה כפי שהוא סבור מראש. החוקרים ינסו למשוך אותו במילים, לשכנע אותו על מעורבותו ולאסוף עדויות וראיות. זכור, כל אמירה, תגובה או הודאה בזמן החקירה - גורליים להמשך ההליך הפלילי נגדך. משכך, כל מה שתאמר בחקירתך עשוי לשמש נגדך בבית המשפט, ומה שהיית אמור לציין במהלך החקירה ולא ציינת - **לא תוכל לטעון במועד מאוחר יותר**, שכן ידובר בגרסה כבושה שמשקלה הראייתי נמוך למדי לדעת בתי המשפט.

הדין הפלילי סבוך, מורכב ומאפשר טווח פעולה רחב. כמעט כל אחד מהשלבים בהליך הפלילי יכול להוות שלב יציאה ממנו ולהיפך, מניעת יציאה ממנו. שלב היציאה יכול להיות בגלל הוכחה שאכן לא התבצעה עבירה, אך גם תודות לכשלים בירוקרטיים וביצוע כושל או לא חוקי של אחד מהשלבים שנסקרו לעיל. נוסף כל כך, יש לדעת כי

רף ההתייחסות של החוק לסעיפים שונים באותו תחום הן שונות לחלוטין ודבר זה משפיע על העונש המוטל על הנאשם.

היועצות בעו"ד פלילי הינה קריטית לאורך כל שלביו של ההליך המנהלי או המשפטי המתנהל נגדך. עורך הדין שייצג את האינטרסים שלך יוכל עוד משלביו הראשונים של ההליך לסכל את האפשרות שתואשם או תורשע בהאשמות שווא וכן במקרים מסוימים אף להביא לביטול ההליך הפלילי שנפתח נגדך. בכל מקרה של חשד בביצוע או מעורבות בעבירה פלילית, הצורך בייעוץ משפטי מקצועי הוא הכרחי. עורך הדין יוכל להקטין את כובד הראיות נגדך ולהביא לתוצאות המיטביות בתיק בכך שסייע לך לגבש גרסה עקבית שעשויה להיות ההבדל בין הרשעה לזיכוי.

משרדנו מספק ייעוץ וייצוג משפטי לחשודים ונאשמים בהליכים פליליים, לרבות בעבירות אי דיווח על התעללות ואלימות בקטינים וחסרי ישע, מזה תקופה ארוכה ובכך שומר נאמנה על הזכויות והאינטרסים שלהם תוך לחימה עיקשת, רציפה ובלתי מתפשרת במנגנונים השונים עד לכיבוש היעד לשביעות רצונם. במידה וזומנת לחקירה במשטרה או הוגש נגדך כתב אישום בגין אי דיווח על אלימות או התעללות בקטינים וחסרי ישע - פנה ללא דיחוי להתייעצות עימנו בטלפון **052-6885006** או השאר פרטים ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה מובטחת.